

Dagmar Magincová: Pronikání politického vlivu do kultury a jeho etablování na příkladu činnosti českých nakladatelství v letech 1938 – 1949

Již z pouhého nahlédnutí do obsahu předložené disertační práce lze usoudit, že se autorka dotýká značné šíře teoretických i kulturně historických problémů. Pro interdisciplinární texty je tento přístup nutný, nicméně je třeba zkoumat, zda šíře není na úkor stanoveného problému. V centru pozornosti Dagmar Magincové je vztah politiky a kultury, politiky a moci, vztah, který je zkonkretizován v kapitolách o nakladatelských aktivitách v letech 1938 – 1949. Autorka neusiluje podrobně zmapovat nakladatelskou činnost v zvoleném období, ani rozvinout literárně historický diskurz, který s produkcí knih bezprostředně souvisí. Za klíčové si zvolila pojednání o propagandě a cenzuře, které ji umožnilo spatřit téma moci a kultury nejen ve zvoleném časovém rámci, ale jako v dějinách variovaný postup, zakotvený v institucionálních mechanismech. Současně však také vtiskovaný do lidských aktivit, které svou podřízenost nereflektují. Dagmar Magincová se v těchto partiích opírá o foucaultovský koncept; lze jen uvítat její akcent na netransparentní podobu mocenských nástrojů. V těchto textech autorka dokázala, že se nejen seznámila s domácí i cizí relevantní literaturou, ale že ji dokáže podnětně interpretovat (Noan Chomsky, Walter Benjamin, Pierre Bourdier ad.). První část práce, nazvaná Politický rámec, je uzavřena přehledem různých podob cenzurní praxe nejen ve zvolených letech, ale i v první republice. Autorka uvádí genezi cenzury, vrací se k rakouskému zákonu o tisku z roku 1862, k jeho novelizacím, uvádí labilní základnu cenzury v době první republiky. (Snad bylo možné uvést křiklavé konfiskace např. Lautréamonta, Lemmoniera ad.) Tato část práce stejně jako výklad proměn cenzury po Mnichovu, v době

protektorátu i v poválečných letech („soupeření o totalizaci kontrolních nástrojů“) je hutná a názorná. O jak složitě zvrstvené události jde můžeme rozpoznat z partií o některých aktérech (např. Bohumil Novák, František Halas), které autorka připomíná. „Prudce se měnící vnější okolnosti byly jakýmsi fatálním arbitrem osudů jednotlivců, kterými jako by smýkaly mocenské příležitosti“, píše autorka na straně 203.

Také v druhé část předkládané práce je rozšířen zvolený časový rámec o léta 1918 – 1938. Přináší obsáhlý přehled nakladatelského podnikání (včetně jednotlivých edičních řad) a pojednání o podílu předních českých výtvarníků na proměnách vnější podoby knihy. S touto kapitolou také souvisí ilustrační příloha práce; dobře vybrané ilustrace text vhodně doplňují. Domnívám se, že potréty nakladatelství Fr. Borový, Melantrich, Družstevní práce, Odeon, Orbis, Vyšehrad (viz strana 156 – 202) mohly rozšířit přehled o meziválečných nakladatelstvích. Zamezilo by se tak opakování některých údajů. Kapitoly Kniha a boj (léta 1938 – 1945) a Plánování a regulace (léta 1945 – 1949) se od výčtových kapitol liší. Autorka využila, myslím že jako první, bohatý pramenný zdroj, skrytý v zákazaném sborníku Kniha a národ 1939 – 1945 (redigoval Václav Poláček), který rekonstruoval a vydal Aleš Zach (2004). Sborník zachycuje atmosféru poválečné doby, která vytvářela velmi působivý a obecně přijímaný interpretační rámec. Spory ještě byly živé, dějiny doby nacistického panství byly předinterpretovány obecně sdílenou „zkušeností“. Pokládám za klad předložené práce, že se autorka snaží uchovat tuto dobovou příznačnost a zároveň se vyvarovat dnes aktuálních hodnotících schemat. Ale její přílišné soustředění k integrálnímu katolicismu vede k polemickým postojům, které nejsou dostatečně fundovány analýzou celé rozlohy problematiky. Polemické zaujetí sice přináší do výkladu jistý vzruch, ale bez rozboru onoho univerzalizmu (viz například Durychův příznivý vztah ke komunismu ve dvacátých letech), zůstáváme v okruhu nekonečných diskuzí. To naprosto neznamená, že není třeba poukazovat na konjunkturální „obhajoby“, které se opírají o dobová kliše. K takové polemice autorka

nakročila v závěrečných kapitolách (například K dialogu kolektivismu, individualismu a univerzalizmu). Práce uzavírá kapitola, v níž si autorka lapidárně odpovídá na některé zásadní otázky, které práce vymezila.

Čtenář si z práce Dagmar Magincové odnáší řadu podnětů jak v oblasti teoretické (např. připomenutí konceptu hegemonie Antonia Gramsciho), tak i v historické (literární historik se například musí zamyslet nad pojednáním o periodizaci, která nabourává dosavadní schemata). Práci nejvíce vadí autorčina tendence odbíhat od zvoleného tématu k exkurzům, které s výkladem souvisejí jen volně nebo vůbec ne. Nebo téma neúměrně rozšiřovat až se ztrácí jádro výpovědi. Viz například pojednání o represích v USA, dějiny cenzury nebo partie o kolaboraci (Ležák -Borin).

Práci doporučuji k obhajobě.

